

شناسایی الگوهای مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان بعد از انقلاب اسلامی ایران

امیر علی کتابی^۱، ایوب منتی^۲، طاهای عشایری^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۰۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۸

چکیده:

توسعه سیاسی؛ امروزه امری فراجنسیتی شده و زنان نیز به اندازه مردان در مسائل سیاسی نقش آفرینی داشته و مشارکت می‌کنند. معیارهای توسعه سیاسی، تحقق دموکراسی و مردمسالاری سیاسی، برابری فرصت، عدالت سیاسی، فقدان موانع و تبعیض برای مشارکت سیاسی زنان است. هدف اصلی پژوهش فهم و شناسایی الگوهای مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان بعد از انقلاب اسلامی ایران است. روش پژوهش از نوع استقرایی فراترکیب کیفی در بازه زمانی ۱۳۸۱ الی ۱۴۰۳ است که به روش نمونه‌گیری غیر احتمالی (تعمدی) از ۱۲۳ اسناد علمی (استخراج‌شده از پایگاه علمی نورمگز، مگ ایران و ایران‌داک)، بعد از غربالگری و گزینش، ۶۹ سند علمی به‌عنوان حجم نمونه انتخاب و وارد فاز تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان می‌دهد که الگوهای مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان در شش شاخص کلان اجتماعی (سرمایه اجتماعی؛ تعهد اجتماعی-مدنی؛ توسعه اجتماعی؛ شایسته‌سالاری اجتماعی؛ جامعه‌پذیری اجتماعی)؛ اقتصادی (سرمایه اقتصادی، منزلت شغلی، تحرک طبقاتی - مالی؛ امنیت مالی - شغلی)؛ فرهنگی (سواد رسانه‌ای؛ سرمایه زبانی؛ هویت دینی-اسلامی؛ مصرف رسانه‌ای؛ هنجارهای فرهنگی؛ سرمایه فرهنگی)؛ روانی (انگیزه پیشرفت؛ پنداشت مثبت، منزلت اجتماعی؛ استقلال شخصیتی)؛ سیاسی (تعلق و هویت سیاسی؛ سرمایه سیاسی؛ فرهنگ سیاسی؛ سواد سیاسی؛ احساس اثربخشی سیاسی، انگیزه سیاسی، جامعه‌پذیری سیاسی؛ توسعه سیاسی؛ حکمرانی سیاسی مطلوب) و جمعیتی (سطح تحصیلات، وضع اشتغال، محل زندگی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی) شناسایی و احصاء شده‌اند.

واژگان اصلی: مشارکت سیاسی زنان، توسعه سیاسی، سرمایه سیاسی، هنجارهای فرهنگی

۱- استادیار و عضو هیات علمی دانشکده الهیات و ادیان دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

۲- استادیار مطالعات منطقه‌ای گروه حقوق و علوم سیاسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. (نویسنده مسئول)

a.menati@ilam.ac.ir

۳- استادیار گروه تاریخ و جامعه‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

مقدمه

مشروعیت از دیرباز، نمایندگی سیاسی از موضوعات هسته‌ای و مهم در تحقیقات مرتبط با زنان در سیاست است. نظریه‌پردازان سیاسی، روی توسعه و سازوکارهای هنجاری افزایش مشارکت سیاسی زنان، بحث کرده و بر این تأکید دارند که زنان از چرخه سیاسی طرد و منزوی شده‌اند؛ در جهان امروزی که دهه جنسیت و توسعه نام دارد؛ این بسیار ناعادلانه و غیر دموکراتیک است حق رأی داشتن، از گام و اصول‌های اولیه و ابتدایی تصمیم‌سازی سیاسی دولت‌هاست. مشارکت سیاسی کامل و مؤثر زنان از موضوعات حقوق انسانی، رشد فراگیر و توسعه پایدار بوده و قدرتمندسازی زنان در ساختار سیاسی، از الزام‌های اساسی برای حکمرانی دموکراتیک و موفق در جهان امروزی تلقی می‌شود. مهیا ساختن زمینه‌های قانونی مشارکت زنان در رأی دادن، بیان دیدگاه‌ها، آزادی سیاسی و تلاش برای برگزیده و انتخاب شدن در نهادهای اداری به‌عنوان نماینده زنان، نشان‌دهنده بلوغ سیاسی جامعه بوده (OECD، ۲۰۱۸) و بسترهای توسعه سیاسی را فراهم می‌سازد، به‌طوری‌که جهان سیاست از تک جنسیتی، تک‌صدایی، انحصاری خارج و در مسیر تعادل سیاسی قرار می‌گیرد. دموکراسی صرفاً برای بودن در جامعه ساخته نشده؛ بلکه بایستی به تغییرات اجتماعی نیز کمک کند، به این معنی که پایه و اساس دموکراسی، برابری سیاسی، مشارکت عادلانه و بدون تبعیض گروه‌های اجتماعی در فرایند و سازوکارهای سیاسی است. (AWA^۲، ۲۰۲۱). کنش‌های سیاسی زنان؛ برای اصلاح تبعیض‌های جنسیتی و دستیابی به برابری جنسیتی عادلانه ضروری است، این امری بیشتری از سوی حکمرانان سیاسی که اداره سیاسی به دست آن‌هاست، امکان‌پذیر می‌گردد؛ در این راستا؛ موانع سازمانی و غیرسازمانی اشتغال زنان، تحصیلات و مشارکت سیاسی-اقتصادی آن، باید مرتفع گردد (هسامی و فونسکا، ۲۰۲۰). مواجهه زنان و مردان با سیاست بسیار متفاوت بوده و مردان اولویت بیشتری نسبت به زنان در سیاست‌گذاری دارند، زیرا زنان وضعیت پایگاه اجتماعی متفاوتی نسبت به مردان دارند، آن‌ها نگرانی مسائلی از جمله فرزندان، خانواده و سلامت عمومی آن‌ها هستند. مطالعات نشان می‌دهد که زنان به مسائلی مرتبط با خودشان از جمله فرزندان، خانواده، برابری جنسیتی، محیط خانواده در مقایسه

^۱ Organisation for Economic Co-operation and Development

^۲ International IDEA Africa and West Asia

باسیاست بیشترین اهمیت را می‌دهند. تفاوت‌های جنسیتی، در ترجیحات سیاست‌گذاری؛ در میان مقامات عمومی و سیاستمداران یافت می‌شود (شویندت-بایر، ۲۰۰۶). به‌علاوه زنان سیاستمدار و سیاست‌گذار، نسبت به مردان همتایان خود در کنار توسعه سیاسی به خانواده و حفاظت از آن، زمان زیادی را صرف می‌کنند. رهبری و نمایندگی سیاسی زنان در جهان سیاست می‌تواند به لحاظ اجتماعی سودمند و مفید به حال جامعه بوده (مجمع جهانی اقتصاد^۱، ۲۰۱۷) و یکی از مسائل حقوقی زنان؛ دستیابی به برابری فرصت‌هاست و در برنامه توسعه پایدار؛ یکی از پنج هدف مهم، مشارکت فعال و کامل زنان و برابری فرصت‌ها برای مدیریت و رهبری در سطوح تصمیم‌سازی در سیاست، اقتصاد و زندگی عمومی است. افزایش مشارکت رأی‌دهندگان زن؛ مشارکت سیاسی زنان، افزایش پاسخگویی خدمات عمومی به زنان، ارتباطی مستقیم با حضور زنان در موقعیت‌های تصمیم‌سازی در تمامی بخش‌های خصوصی و عمومی دارد. می‌توان از طریق مشارکت فعال سیاسی؛ شکاف آرزوهای بین زنان و مردان را برطرف نموده و زنان کمترین زمان را در خانه سپری کنند، در این حالت؛ آن‌ها به نقش‌آفرینی در جامعه تلاش خواهند کرد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که رهبری در عرصه سیاست، امری مردانه بوده و ۵۰ درصد پاسخگویان با این عبارت، توافق کاملی دارند (پیمایش ارزش‌های جهانی، ۲۰۱۴). امروزه، زنان و دختران، نیمی از جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند و قوانین تبعیض‌آمیز، کلیشه‌های جنسیتی؛ سطح پایین تحصیلات؛ دسترسی کم به مراقبت‌های بهداشتی، تأثیر ناهمگون و نامتوازن^۲ توسعه و فقر بر روی زنان از دلایل عمده کاهش مشارکت سیاسی است. با این حساب، مشارکت سیاسی زنان، به بهبود رفاه اجتماعی و توسعه اجتماعی آن‌ها در جامعه کمک می‌کند. در سطح جهانی، زنان ۲۶.۴ درصد از صندلی‌های نمایندگی را تصاحب کرده‌اند که نسبت به ۲۰۰۲؛ ۱۵ درصد پست‌های سیاسی زنان افزایش یافته است (فررل، ۲۰۲۳: ۱). وقوع انقلاب اسلامی ایران؛ در گذار از الگوهای سیاسی استبدادی، شاهی و تک‌حزبی-مردانه به سیاست‌های اصلاحی و از نوع مردم‌سالاری سیاسی حرکت نمود؛ به‌طوری‌که زنان در انتخابات؛ عضویت در نمایندگی مجلس؛ حق حضور در نهادهای سیاسی-اجتماعی و سمن‌ها به‌مرور نقش‌های هویتی را کسب کردند؛ با این‌وجود جامعه ایرانی

^۱ World Economic Forum

^۲ disproportionate

بعد از انقلاب در فرایند گذار توسعه‌ای قرار گرفته و سازوکار، شیوه و الگوهای مشارکتی در روند نوسازی قرار گرفته و به‌مرور مردانه سیاست کاهش‌یافته و باور عمومی به حضور زنان در کابینه و نهادهای سیاسی در حال دگردیدی است و این می‌تواند بسترهای مشارکتی را تقویت کند؛ اما هنجارهای اجتماعی، فرهنگی، مسائل اقتصادی و روانی؛ همچنان اجازه حضور فعال و مشارکت جدی زنان را در عرصه سیاست نمی‌دهد؛ در این زمینه ۶۷ سند علمی از سال‌های ۱۳۸۱ الی ۱۴۰۲ با روش‌های پیمایشی و کیفی انجام گرفته است؛ با توجه به حجم زیاد پژوهش منتشر شده؛ تحقیق حاضر با تکیه بر الگوی روش فراترکیب روش سندلوسکی و باروسو قصد دارد؛ به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

هدف اصلی

شناسایی الگوهای مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان بعد از انقلاب اسلامی ایران

پرسش‌های پژوهش

- مهمترین الگوهای اجتماعی مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان بعد از انقلاب اسلامی ایران کدامند؟
- مهمترین الگوهای فرهنگی مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان بعد از انقلاب اسلامی ایران کدامند؟
- مهمترین الگوهای اقتصادی مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان بعد از انقلاب اسلامی ایران کدامند؟

مبانی و رویکردهای نظری

الف. مروری بر مشارکت سیاسی زنان

در سراسر دنیا، مشارکت زنان در سیاست، نسبت به مردان، دچار تأخیر شده است. گرچه شکاف جنسیتی؛ در برخی کشورها، به‌مرور ناپدید شده؛ اما مشاهده و پژوهش‌ها نشان می‌دهد که زنان همچنان در برخی از جنبه‌های مشارکت سیاسی از جمله تشکیل کمپین‌های سیاسی، مشارکت در سازمان‌های سیاسی و قانع کردن دیگران جهت رأی؛ بسیار کم‌رنگ‌تر شده‌اند (فرایل و گومز، ۲۰۱۷). مشارکت اقتصادی می‌تواند زنان را در عرصه سیاست قوی‌تر کرده و به آن‌ها اختیار عمل بیشتری دهد در صورت داشتن توانایی مالی، می‌تواند در تصمیمات سیاسی به خاطر احساس منزلت و موقعیت برتر، بیشترین اثرگذاری را داشته باشند (دافلو، ۲۰۱۲، ۱۰۵۶). از نقاط برجسته و مهم توافقی‌های جهانی و تعهدهای آن؛ کاهش نابرابری جنسیتی و ریشه‌کنی تبعیض علیه زنان در تمامی گروه‌های سنی است که شامل مشارکت زنان و نمایندگی آن‌ها در موقعیت‌های قدرت و تصمیم‌گیری در کلیه سطوح می‌شود. اصول

اولیه حقوق زنان از جمله برابری اجتماعی و کاهش تبعیض‌ها؛ از بنیان‌های اصلی برابری جنسیتی و مشارکت سیاسی زنان محسوب می‌شود که توجه به آن از حقوق اولیه انسانی و نوعی احترام به شأن و شخصیت انسانی مرد و زن بوده و از الزامات توسعه پایدار و تحقق دموکراسی است (کنداوسویکا-نندو، ۲۰۲۱، ۱). به طوری که برنامه و هدف‌های مهم توسعه پایدار (۲۰۳۰)؛ دستیابی به برابری جنسیتی و قدرتمندسازی همه زنان و دختران است. توانمندسازی زنان به عنوان متحرک و برانگیزاننده درونی برای توسعه پایدار و تحقق دموکراسی برای همه کشورها امری الزامی است. هدف اصلی؛ ممانعت از حاشیه‌ای شدن زنان و دختران و واداشتن آن‌ها به مشارکت فعال و تفکر انتقادی در ساختن فرایند دموکراتیک است (زنان سازمان ملل متحد، ۲۰۲۰).

نظریه دموکراسی مستقیم و مشارکت سیاسی زنان

دموکراسی؛ حکمرانی به وسیله مردم است که با شهروندی سیاسی ارتباطی عمیق دارد. شهروندان صاحبان و مالکان اصلی دموکراسی محسوب می‌شوند. دموکراسی مستقیم، به معنای ضمانت سیاسی مشارکت همه مردان و زنان بزرگسال و ناراضیان، مخالفان و رقبای سیاسی در مسائل کلان سیاسی و استفاده از آنها؛ بدون آنکه احساس ناامنی سیاسی کرده باشند. یکی از بهترین سازوکارهای کاهش شکاف جنسیتی در سیاست، توجه به دموکراسی مستقیم است. در اصطلاح گسترده، دموکراسی مستقیم به فرایندهای سیاسی اشاره دارد که اجازه می‌دهد، شهروندانی عادی و عمومی به طور مستقیم در قوانین سیاسی نقش آفرینی کرده و خودشان بدون واسطه با سیاست درگیر باشند (متسوساکا، ۲۰۰۵). در این دموکراسی شهروندان برای انتخاب فرد و احزاب موردعلاقه خود؛ همه‌پرسی و فراندوم برگزار می‌کنند. آن‌ها جلسات سیاسی و شهری را به طور فیزیکی و از نزدیک با مقام‌های سیاسی را تدارک دیده و مباحثه، گفت‌وگوشنود و انتقادات به صورت مستقیم و صریح انجام می‌گیرد (هابنو کیم، ۲۰۱۹: ۲). تفاوت در سطح تحصیلات، درآمد مالی، نابرابری و بی‌عدالتی سیاسی؛ حمایت مالی کم، آگاهی و دانش سیاسی پایین، نبود نهادهای مدنی باعث شده که زنان دسترسی کم و محدودی به منابع سیاسی داشته باشند. و دموکراسی مستقیم؛ در مسیر حل این موانع خلق شده است. همچنین تمایل زنان به کار در خانه و داشتن مسئولیت‌های مراقبتی؛ آن‌ها را از مشارکت منع می‌کند (فرگوسن، ۲۰۱۳). دموکراسی مستقیم بر این تأکید دارد که زنان کارایی سیاسی کمتری نسبت به مردان داشته و از دلایل آن می‌توان به

حاشیه و طرد شدن تاریخی از میدان سیاسی اشاره کرد. برخی از نظام‌های ساسی، سیاست را به قلمرو مردان پیوند زده و زنان را آن محدودتر کرده‌اند. در این شرایط اجتماعی، زنان تمایل به درونی‌سازی کلیشه‌های جنسیتی مرسوم نموده و خودشان را برای مشارکت در فعالیت‌های سیاست مناسب نمی‌بینند (اینگلهارت و نوریس، ۲۰۰۳). دموکراسی مستقیم می‌تواند زنان را در عرصه سیاست توانمند ساخته و فرصت‌های مناسبی برای احساس ارزشمندی و منزلت در درون نظام تصمیم‌سازی خلق و کانالی برای نمایش اقتدار و قدرت سیاسی آن‌ها باشد. این فن حکمرانی به زنان این پیام را رساتر انتقال می‌دهد که صدایشان شنیده شده و به‌طور مستقل، منافع سیاسی خود را پیگیری نمایند؛ بایستی ضمن ارتقای پایگاه سیاسی خود؛ در فرایند ساخت سیاست، فعال‌تر از قبل باشند (سورز، ۲۰۰۲). این نظریه باعث می‌شود که نظام سیاسی به اهمیت و ارزش مشارکت سیاسی زنان، توجهی جدی نماید. احساس ارزشمندی و صلاحیت سیاسی داشتن از مهم‌ترین پیامدهای آن‌هاست (اسمیت و تولبرت، ۲۰۰۴). در صورتی که این تصمیم‌سازی سیاسی، برای زنان دارای پیامد مثبتی داشته باشد، آن‌ها رغبت بیشتری برای تداوم مشارکت و حضور در سیاست خواهند داشت (دولان، ۲۰۱۱). در این فرایند سیاسی؛ زنان از نزدیک به‌طور عینی و ملموس؛ آثار تجربی مشارکت سیاسی خود را مشاهده می‌کنند. دموکراسی مستقیم، زنان را به مشارکت و درگیری سیاسی از طریق حضور در مسائل سیاسی، ترغیب می‌کند، به شرطی که این مشارکت برابانه بوده و با ایجاد مهارت و منابع لازم برای زنان؛ آن‌ها را فعال‌تر کند (پارکر، ۲۰۰۹). بر این اساس پژوهش و آثار منتشرشده پیشینه مشارکت سیاسی زنان در ایران و عوامل مؤثر بر آن در جدول شماره ۱ به تفکیک و به‌طور خلاصه پرداخته شده است.

پیشینه مطالعات تجربی

پژوهش‌های مورد استفاده جهت فراترکیب شامل موسوی و دشتی (۱۴۰۳)، دستوری و همکاران (۱۴۰۲)، رئیسی و همکاران (۱۴۰۲)، میرلوحی و همکاران (۱۴۰۱)، فاضل و همکاران (۱۴۰۱)، عباس نیا و همکاران (۱۴۰۱)، سیدخوندی و همکاران (۱۴۰۱)، زارع و همکاران (۱۴۰۱)، دستوری و همکاران (۱۴۰۱)، دارا و صادقی (۱۴۰۱)، امینی و همکاران (۱۴۰۱)، میرشکاران و همکاران (۱۴۰۰)، منتظری و همکاران (۱۴۰۰)، قاسمی و همکاران (۱۴۰۰)، طبعی و همکاران (۱۴۰۰)، شجاعی و همکاران (۱۴۰۰)، حیدری ساریان (۱۴۰۰)، پوریانی و همکاران (۱۴۰۰)، باقری و همکاران (۱۴۰۰)، صیامیان و همکاران

(۱۳۹۹)، شیخزاده و اصغری (۱۳۹۹)، شجاعی و همکاران (۱۳۹۹)، زنگنه و همکاران (۱۳۹۹)، روشن قیاس و همکاران (۱۳۹۹)، باقری و همکاران (۱۳۹۹)، ایمانیان اردبیلی و رامشینی (۱۳۹۹)، امیری فر و همکاران (۱۳۹۹)، یزدان پناه و عسگری (۱۳۹۸)، کریم نژاد و همکاران (۱۳۹۸)، باقری و همکاران (۱۳۹۸)، زارعی و همکاران (۱۳۹۸)، میرشکاران و همکاران (۱۳۹۷)، باقری و همکاران (۱۳۹۷)، اسکندری چراتی آذر (۱۳۹۶)، عزیزی (۱۳۹۶)، زارعی (۱۳۹۶)، شیخ ذکریایی و همکاران (۱۳۹۵)، هاشمی (۱۳۹۴)، کریمی و فطرت (۱۳۹۴)، عظیمی و همکاران (۱۳۹۴)، شکوهی کوچی و همکاران (۱۳۹۴)، ستوان و همکاران (۱۳۹۴)، اسلامی و صائبی (۱۳۹۴)، دارابی (۱۳۹۴)، خویشوند و حسینی (۱۳۹۴)، پناهی و بنی فاطمه (۱۳۹۴)، ویسه و همکاران (۱۳۹۳)، عبدالخانی و جوهر (۱۳۹۳)، سروش و یزدخواستی (۱۳۹۳)، جهانگیری و محمدی (۱۳۹۳)، اطهری و شهریاری (۱۳۹۳)، فرخی و فرهادی (۱۳۹۲)، گلستانی (۱۳۹۲)، نیک پور و همکاران (۱۳۹۱)، گلایبی و حاجیلو (۱۳۹۱)، امام جمعه زاده و مرندی (۱۳۹۱)، حسینی پناهی (۱۳۹۰)، رضایی (۱۳۸۸)، جعفری نژاد و همکاران (۱۳۸۸)، موحد و همکاران (۱۳۸۷)، بگ رضایی (۱۳۸۷)، خواجهنوری و مقدس (۱۳۸۶)، کردی (۱۳۸۵)، صمدی راد (۱۳۸۵)، ملکی (۱۳۸۴)، موحد (۱۳۸۲)، لهسایی زاده و باور (۱۳۸۱)، کتابی و قاسمی (۱۳۸۱) هستند که در جدول شماره ۱ الی ۶ تحلیل شده‌اند.

روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق با توجه به ماهیت پژوهش (مرور سیستماتیک)، از نوع فراترکیب کیفی سندلوسکی و باروسو است. در بازه زمانی پژوهش ۱۳۸۱ الی ۱۴۰۳؛ از جامعه آماری ۱۲۳ سند از سایت نورمگز، ایران داک، مگ ایران و سرچ آزاد در گوگل، به روش عمدی - غیر احتمالی بعد از غربالگری و گزینش؛ ۶۹ سند (حجم نمونه) در تحلیل نهایی باقی ماندند. برای تجزیه و تحلیل متون از excel (فراوانی و درصد فراوانی) استفاده شده است. پژوهش حاضر برای سنجش کیفیت مفاهیم انتخابی از سوی محققان با کارشناس و خبره (علوم اجتماعی و علوم سیاسی) با شاخص کاپا ($\kappa = \text{Pi}$) $(\text{PAE} - \text{PAO}) / (1 - \text{PAE})$ مورد بررسی قرار گرفت که در آن PAO میزان توافق مشاهده شده و PAE میزان توافق مورد انتظار است. مقدار کاپا بین ۰ الی ۱ نوسان داشته و هرچه مقدار آن به یک نزدیک باشد، نشان از اجماع مناسب بین ارزیابان است. در نهایت با توجه به تعداد مفاهیم خلق شده

م تفاوت و مشابه؛ مقدار کاپا، تعیین شده و روایی پژوهش با استفاده از نظر خبرگان و آزمون کاپا؛ بالای ۰/۷۸ برآورد شده است. پژوهشگر ۳۰ مفهوم و خبره دیگر ۲۶ مفهوم ایجاد کرده‌اند که از این تعداد ۲۶ مفهوم مشترک هستند.

یافته‌های پژوهش

a. توصیفی

- ۶۴/۱ علوم اجتماعی؛ ۵/۹ روانشناسی؛ ۴/۴ مدیریت و علوم جغرافیا؛ ۲/۹ علوم تربیتی و علوم انتظامی؛ ۱/۴ از حقوق، مهندسی، علوم قرآنی و اسلامی، علوم ارتباطات هستند.
- روش نمونه‌گیری ۲۳/۸ هدفمند؛ ۴/۴ در دسترس؛ ۲/۹ سهمیه‌ای؛ ۱/۴ تمام شمار؛ ۲۲/۳ تصادفی ساده؛ ۳۷/۳ تصادفی ساده و ۷/۴ تصادفی طبقه‌ای هستند.
- ۴/۴ استاد زن؛ ۴۶/۲ شهروندان عمومی زن؛ ۵/۹ کارشناسان و مشاوران (خبرگان)؛ ۷/۹ دانشجویان دختر؛ ۱۹/۴ زنان مشاغل دولتی (کارمند) هستند.
- ۷۰/۱- درصد فارس؛ ۴/۴ آذری و کرد، ترکمن؛ ۵/۹ عرب و لر؛ ۱/۴ عرب و ۲/۹ بلوچ هستند.
- نوع سند پژوهشی ۷۴/۶ مقاله پژوهشی؛ ۲۰/۸ مقاله کنفرانسی و ۴/۴ رساله کارشناسی ارشد هستند.
- به لحاظ روش‌شناسی پژوهش؛ ۷۰/۱ پیمایش + کمی؛ ۲۳/۸ کیفی + مصاحبه و ۵/۹ ترکیبی (کمی و کیفی) هستند.

b. تحلیلی

در این قسمت یافته‌های حاصل از پژوهش برحسب شاخص‌ها؛ تفکیک و تجزیه و تحلیل شده است.

راهبردهای اقتصادی

مشارکت زنان در مسائل سیاسی و حضور فعال آن‌ها بستگی به شرایط و عوامل اقتصادی دارد. این عوامل در جدول زیر به تفکیک احصاء و بررسی شده است.

جدول شماره ۱: راهبردهای اقتصادی

شاخص کلی	مفهوم کلی	منبع
اقتصادی	۱. سرمایه اقتصادی	پس انداز شخصی، استقلال اقتصادی، میزان بالای درآمد، سرمایه اقتصادی، عدم وابستگی مالی، ثروت اقتصادی، پشتیبانی مالی، کمک مالی به امور سیاسی
	۲. شغلی منزلت	موقعیت شغلی مناسب، درآمد مالی خوب، منزلت شغلی، وضعیت اشتغال مناسب، برخورداری از پایگاه شغلی دولتی، کسب احترام در بین هم‌گروهی شغلی
	۳. طبقاتی و مالی تحرک	مشارکت اقتصادی، فعالیت در بازار اقتصادی، انگیزه‌های اقتصادی، تحرک شغلی، رفاه نسبی، توسعه اقتصادی، محرک مالی
	۴. مالی-شغلی امنیت	امنیت شغلی، کاهش احساس محرومیت اجتماعی، حذف ناکامی‌های فردی-اجتماعی، احساس امنیت اقتصادی، ثبات اقتصادی، پایگاه اجتماعی و اقتصادی، کاهش نابرابری حقوقی، رفاه اجتماعی، رونق اقتصادی، تنوع فرصت شغلی.
		بقری و همکاران (۱۳۹۸)، صیامیان و همکاران (۱۳۹۹)، میرشکاران و همکاران (۱۴۰۰)، زینبی و همکاران (۱۴۰۲)، دستورزی و همکاران (۱۴۰۲)، میرلوحی و همکاران (۱۴۰۱)، امیری فر و همکاران (۱۳۹۹)، ویسه و همکاران (۱۳۹۳)، موسوی و دشنی (۱۴۰۳).

راهبردهای اجتماعی

شرایط اجتماعی، از مهم‌ترین عواملی است که می‌تواند بسترهای مشارکت سیاسی زنان را فراهم آورد؛ در این بخش مهم‌ترین راهبردهای مؤثر بر مشارکت زنان در عرصه سیاسی اشاره شده است.

جدول شماره ۲: راهبردهای اجتماعی

شاخص کلی	مفهوم کلی	منبع
اجتماعی	۱. سرمایه اجتماعی	الف. اعتماد اجتماعی: اعتماد به زنان، اعتماد خانواده به عملکرد زنان، افزایش اعتماد نهاد و سازمان به کارایی زنان، اعتماد زنان به هم‌گروهی خود، باور به موفقیت و آینده زنان، اعتماد به تحولات زنان در سیاست و مدیریت
	ب. مشارکت اجتماعی: عضویت و فعالیت انجمن‌ها، عضویت زنان در گروه‌ها و سازمان‌های اجتماعی، فعالیت والدین و دوستان فرد در انجمن‌های مختلف، علاقه به مشارکت در خانواده	
	ج. انسجام و پیوندهای اجتماعی: ارتقای شبکه‌های حمایتی از زنان، تعامل اجتماعی، تعامل شهروندی، انسجام اجتماعی، حمایت اجتماعی، انسجام خانوادگی، گسترش شبکه‌های روابط اجتماعی، تقویت پیوندهای ارتباطی مبتنی بر صمیمیت اجتماعی، پشتوانه خانوادگی، پشتوانه اجتماعی، همکاری اجتماعی، وفاق اجتماعی، پیوند اجتماعی، استحکام خانوادگی، تعلق خانوادگی	
	د. آگاهی اجتماعی: ارتقای بینش و دانش زنانه، افزایش آگاهی مدنی زنان، تغییر انگیزه زنان نسبت به مسائل اجتماعی، برگزاری دوره‌های جامعه‌پذیری سیاسی؛ باور به جایگاه و سواد اجتماعی زنان در سیاست، گسترش آموزش عالی، افزایش آگاهی، مهارت و تخصص، افزایش آگاهی از حقوق اجتماعی، ترویج تفکر انتقادی	
		ویسه و همکاران (۱۳۹۳)، برخی و نورمندی (۱۳۹۲)، دستورزی و دشنی (۱۴۰۳)، ویسه و همکاران (۱۳۹۳)، جهانگیری و محمدی (۱۳۹۳)، محمدی زاد (۱۳۹۵)، صیامیان و همکاران (۱۳۹۹)، خدیری ساریان (۱۴۰۰)، روشن قیاس و همکاران (۱۳۹۹)، شیخ نگرانی و همکاران (۱۳۹۵)، اسدینی و صالحی (۱۳۹۴)، لیاچمنچاداد، فرزندی (۱۳۹۱)، کللی و ناسی (۱۳۹۱)، موجد دستورزی و همکاران (۱۴۰۲)، زینبی و همکاران (۱۴۰۲)، میرشکاران و همکاران (۱۴۰۰)، کردی رضایی (۱۳۹۵)، یگ‌رضاکی (۱۳۸۷)، ناز و صادقی (۱۴۰۱)، طیبی و همکاران (۱۴۰۰)، بوجد و همکاران (۱۳۸۷)، برخی و نورمندی (۱۳۹۲) دستورزی و دشنی (۱۴۰۳).

مقدمه	۱. اجتماعی-تعمیر	مسئولیت‌پذیری اجتماعی، عرق ملی، تعهد ملی، همدلی اجتماعی، تعهدات خانوادگی، احساس تکلیف، منافع جمعی، تعلق سازمانی، هویت‌سازمانی، هویت اجتماعی، تعهد درونی، تعهد بیرونی، احساس تعلق ملی، تعلق اجتماعی، هویت‌سازمانی، هویت شغلی
	۲. توسعه اجتماعی	کیفیت زندگی، بهزیستی اجتماعی، قانون‌گرایی، رفاه اجتماعی، سلامت اجتماعی، توسعه اجتماعی، داشتن سهمیه در انتخابات، توجه به ظرفیت مشارکتی زنان، شبکه‌سازی میان زنان، کنش جمعی، کنش عقلانی، قدرت‌طلبی زنان، توجه به توسعه جنسیت‌محور، احساس امنیت اجتماعی، سلامت سازمانی، امید اجتماعی، نوگرایی اجتماعی، تحول اجتماعی، نوسازی ساختاری، تساهل اجتماعی، مدارای اجتماعی، فضای باز خانواده، فضای آزاد رقابتی جامعه
	۳. اجتماعی	عدالت اجتماعی، برابری فرصت‌های اجتماعی، موقعیت شغلی برابر، فقدان موانع موفقیت، شایسته‌سالاری، عام‌گرایی، شایستگی مدیریتی، عملکرد مناسب، تلاش برای ارتقای عملکرد سیاسی، داشتن توانایی مدیریتی، توجه به اکتساب؛ اهمیت دستاوردهای زنان در جامعه، بازخوانی زنان موفق و الگودهی به سایرین، ارتقای مربیگری زنان، باور به توانمندی زنان
	۴. اجتماعی	تربیت اجتماعی، جامعه‌پذیری، نهادینه شدن ارزش‌های اجتماعی، باور به حامی بودن قانون، انتقال نسلی مشارکت، جامعه‌پذیری فعالیت، آموزش مشارکت از ارگان‌های محلی به زنان، حذف نگرش دوگانه در تربیت سیاسی، نهادینه شدن باورهای مستقل در زنان، رسوخ انگیزه و ایمان به موفقیت، آموزش و شکل‌دهی نگرش زنان به آینده

راهبردهای فرهنگی

فرهنگ به هنجار، ارزش، باور، الگو و شرایط ذهنی و نگرشی اشاره دارد که در صورت مساعد بودن می‌تواند انگیزه و تلاش زنان را بر مشارکت تقویت کند. این عوامل در جدول زیر دسته‌بندی و تحلیل شده است.

جدول شماره ۳: راهبردهای فرهنگی

منبع	مفهوم خرد	مفهوم کلی	شاخص کلی	
شکوهی کوچکی و همکاران (۱۳۹۴)، ویسه و همکاران (۱۳۹۳)، کلادی و حاجیلو (۱۳۹۱)، صمدی راد (۱۳۸۵)، کریم نژاد و همکاران (۱۳۸۸)، پوریانی و همکاران (۱۳۰۰)، روشن قیاسی و همکاران (۱۳۹۹)، عباسی‌آباد و همکاران (۱۴۰۱)، فاضل و همکاران (۱۴۰۱)، کلانسی و فلسفی (۱۳۸۱)، دستوری و همکاران (۱۴۰۳)، باقری و همکاران (۱۳۹۸)، زینبی و همکاران (۱۴۰۳)، اسلامی و صابویی (۱۳۹۴)، سلخوندی و همکاران (۱۴۰۱)، رجب‌زاده (۱۳۸۷)، تنجانی و همکاران (۱۳۹۹)، زینکه و همکاران (۱۳۹۹)، حسینی پناهی (۱۳۹۰)، کریمی و قطر (۱۳۹۴)، سوزان و همکاران (۱۳۹۴)، پناهی و شی قانله (۱۳۹۴)، تنجانی و همکاران (۱۳۰۰)، نسبی و همکاران (۱۴۰۱)، منتظری و همکاران (۲۰۰۱)، شیخزاده و اصغری (۱۳۹۹)، خورشید و حسینی (۱۳۹۴)	سواد رسانه‌ای، دانش رسانه‌ای، اعتماد به رسانه‌ها، آگاهی رسانه‌ای، تجزیه و تحلیل تبلیغات شبکه؛ شناسایی شبکه‌های اجتماعی مفید، استفاده به موقع از رسانه، حضور در رسانه، مدیریت فضای رسانه‌ای، استقلال در برخورد با مسائل رسانه‌ای	۱. سواد رسانه‌ای	فرهنگی	
	توان سخنرانی، توان مذاکره، چانه‌زنی سیاسی، اهل گفتگو و مباحثه (سرمایه زبانی)، بیان نظر در جلسات سیاسی، جرئت انتقاد، تفکر مشارکتی	۲. مربی زبانی		
	تربیت و جامعه‌پذیری اسلامی، هویت دینی-اسلامی، میزان پایبندی به سنت‌های دینی، دین‌داری، نگاه اسلام به زنان، مردم‌سالاری دینی، شکل‌گیری هویت اسلامی - انقلابی، باورهای مذهبی -اسلامی، سبک زندگی انقلابی، سبک زندگی ساده تعلیم و تربیت، مشارکت در مراسم دینی، توجه به شعار مذهبی، احساس تکلیف دینی، توجه به تعامل دین و سیاست، مشارکت در نماز جمعه	۳. تربیت دینی-اسلامی		

	<p>۲. مصرف رسانه‌ای</p> <p>تبلیغات تلویزیون، استفاده از شبکه‌های اجتماعی، استفاده از وسایل ارتباط جمعی، مدت زمان استفاده از اینترنت، طول عضویت در شبکه‌های مجازی و اجتماعی، تأثیر رسانه در مشارکت سیاسی، استفاده از رسانه‌ها و ارتباط جمعی</p>
	<p>۵. همبندهای فرهنگی</p> <p>نگرش مساعد به فعالیت زنان در بیرون از خانه، حذف هنجارهای فرهنگی ضد زن، توجه بر فرهنگ جمعی، تغییر باورهای قومی نسبت به مشارکت زن، تعلق فراقومی و محلی، آداب و رسوم اجتماعی، روابط خویشاوندی، سطح فرهنگی خانواده‌ها، اصلاح هنجارهای مردسالار، تغییر باورهای مردمحور در خانواده و جامعه</p>
	<p>۱. سرمایه فرهنگی</p> <p>سرمایه فرهنگی، تخصص علمی، وضعیت آموزش و سواد، سطح تحصیلات زنان، گسترش آموزش زنان در مقاطع مختلف تحصیل، دانش علمی زنان، مدارک علمی زنان، آگاهی فرهنگی، عملکرد و برنامه‌های آموزش و پرورش، آگاه‌سازی زنان، تقویت مهارت‌های رهبری با آموزش جدید، ارائه تجربیات عملی از طریق دوره‌های کارآموزی، استفاده از اطلاعات نوین آموزشی برای زنان، آموزش عالی زنان، ارتقای سطح فرهنگی،</p>

راهبردهای روانی

مشارکت زنان در سیاست و انتخابات و احساس ضرورت برای عرصه‌های سیاسی، تحت تأثیر شرایط روانی است، این شرایط در جدول زیر تبیین و بررسی شده‌اند.

جدول شماره ۴: راهبردهای روانی

شاخص کلی	مفهوم کلی	مفهوم خرد	منبع
روایتی	۱. انگیزه پیشرفت	تمایل به کسب قدرت سیاسی، تلاش برای رسیدن به مقام دولتی، ارتقای موقعیت اجتماعی زنان، دستیابی به ارزش‌های بهتر، کسب سودمندی از مسائل سیاسی، نیازهای روان‌شناختی، ارزیابی از فایده مشارکت، انگیزه نیاز به پیشرفت، تلاش برای ارتقا جایگاه اجتماعی، انگیزه موفقیت و تلاش، باور به فایده‌مند بودن مشارکت، داشتن تجربه مناسب از گذشته تاریخی، دستیابی مدیریت آینده‌نگری، افزایش رقابت‌پذیری زنان، ایجاد انگیزه کافی برای زنان	شکوهی کوچکی و همکاران (۱۳۹۲)، صدی‌زاد (۱۳۸۵)، صیابان و همکاران (۱۳۹۹)، زاغ و همکاران (۱۳۸۱)، باقری و همکاران (۱۳۹۹)، عزیز (۱۳۹۶)، باقری و همکاران (۱۳۹۷)، زنگه و همکاران (۱۳۹۹)، اسکندری چرامی (۱۳۹۶)، عباس‌نیا و همکاران (۱۴۰۱)، فضل و همکاران (۱۴۰۱)، بیرونی و همکاران (۱۳۸۰)، مستوری و همکاران (۱۴۰۲)، ملکی (۱۳۸۴)، مستوری و همکاران (۱۴۰۲)، رسی و همکاران (۱۳۸۴)، بیروشکاران و همکاران (۱۳۸۰)، جعفری‌زاد و همکاران (۱۳۸۸)، دزاد و صدیقی (۱۴۰۱)
اجتماعی	۲. پنداشت مثبت	احساس ارزشمندی، تصویر مطلوب از خود، نگرش مثبت از مشارکت، رضایت درونی از خود، اعتمادبه‌نفس، خاطرات مثبت از گذشته، ارزیابی مثبت از نظام عدالت اجتماعی، خودباوری نسبت به توانمندی، نگاه مثبت به تخصص خود، تصور از وضعیت مالی خود، تصور از پایگاه خانوادگی، تصور از پایگاه خود، احساس توانمندی و قدرت خودباوری اجتماعی، خویشتن‌بینی مثبت زنان	
شخصیتی	۳. منزلت	احساس ارزشمندی، احساس هویت، خودشناسی اجتماعی، شخصیت‌های اجتماعی برتر، شخصیت اجتماعی مسلط‌تر، شخصیت فعال اجتماعی، احساس منزلت اجتماعی، رضایت از جنسیت خود، احساس اثربخشی اجتماعی، حمایت از محرومان جامعه، ارزشمندی اجتماعی، رضایتمندی اجتماعی، منزلت اجتماعی بالاتر، احساس توانمندی، فرصت تحرک فردی، احساس امنیت، احساس قدرت، سازگار شخصیتی، استقلال شخصیتی، نوع تفکر افراد	
	۴. استقلال	دریاره زنان، خودکوفایی، علاقه به ارزش‌های فرامادی، رعایت حقوق انسانی و شهروندی، باور به آزادی بیان و احترام متقابل، تیپ شخصیتی، استقلال رفتاری، عدم وابستگی در انتخاب	

راهنمای‌های سیاسی

مشارکت سیاسی زنان، امری چندگانه و چندبعدی است. در کنار عوامل فرهنگی، اجتماعی، روانی و اقتصادی، شاخص سیاسی نیز نقش مؤثری در ارتقا مشارکت سیاسی زنان دارد. این عوامل در جدول زیر بررسی و تبیین شده‌اند.

جدول شماره ۵: راهنمای‌های سیاسی

شاخص کلی	مفهوم کلی	مفهوم خرد	منبع
سیاسی	۱. تعلق و هویت	تعلق خاطر به سازمان سیاسی، تعلق خاطر به حزب، عضویت در احزاب، علاقه خانواده به مسائل سیاسی، علاقه‌مندی به جریان‌های سیاسی، تعلق حزبی، عضویت سیاسی در انجمن، عضویت رسمی در حزب سیاسی، سیاسی بودن خانواده، داشتن مقام سیاسی و اجرایی	بقری و همکاران (۱۳۸۸)، دانی (۱۳۹۳)، ویسه و همکاران (۱۳۹۳)، چنگیزی و محمدی (۱۳۹۳)، عبدالغنی و جوهر (۱۳۹۳)، سروش و بزرگواستی (۱۳۹۳)، گلستانی (۱۳۹۳)، کلانی و حاجیپور (۱۳۹۱)، صمدی، اید (۱۳۸۵)، رضاییان (۱۳۸۸)، یزدانی‌پناه و عسکری (۱۳۸۸)، صیامیان و همکاران (۱۳۹۰)، روشن قیاس و همکاران (۱۳۹۹)، باقری و همکاران (۱۳۹۹)، عطیعی و همکاران (۱۳۹۳)، نجاتی و همکاران (۱۳۰۰)، بگ رضایی (۱۳۸۷)، سربازکاران و همکاران (۱۳۹۰)، اسکندری جزئی (۱۳۹۶)، شکوهی کوچی و همکاران (۱۳۹۴)، عباس نیا و همکاران (۱۴۰۰)، همکاران (۱۴۰۱)، دستور و همکاران (۱۴۰۲)، کلانی و فلسفی (۱۳۸۱)، ربیسی و همکاران (۱۴۰۲)، سربازکاران و همکاران (۱۴۰۱)، عباس‌نیا و همکاران (۱۴۰۱)، غول‌پسوری و فلسفی (۱۳۸۶)، جمیری‌نژاد و همکاران (۱۳۸۸)، زرعی و همکاران (۱۳۸۸)، هاشمی (۱۳۹۴)، فلسفی و همکاران (۱۴۰۰)، عطیعی و همکاران (۱۴۰۰)، طبعی و همکاران (۱۳۹۳)، موسوی و دشتی (۱۴۰۲)؛
	۲. سرمایه سیاسی	اعتماد سیاسی، مشارکت سیاسی، تعامل زنان با مقام‌های سیاسی، مشارکت انتخاباتی، اعتماد سیاسی، انسجام سیاسی بین خانواده، همستگی با نهادهای سیاسی، ارتباط با دوستان سیاسی، حمایت سیاسی، مشارکت سیاسی شوهر یا پدر، سیاسی بودن خانواده، افزایش ارتباطات و فعالیت‌های سیاسی انتخاباتی، همستگی و انسجام سیاسی	
	۳. فرهنگ سیاسی	نگرش دوستان به سیاست، پیروی از فرهنگ سیاسی خانواده، نهادینه‌سازی فرهنگ مشارکت، تساهل سیاسی، احساس امنیت سیاسی، آزادی بیان، دانش سیاسی، توجه به حقوق بشر، اهمیت دموکراسی، تعامل جهانی، داشتن تعهد و تخصص، التزام به قوانین و سنت‌های سیاسی	
سیاسی	۴. سواد سیاسی	آگاهی سیاسی، آگاهی از اخبار، مطالعه وقایع سیاسی کشور، عضویت در روزنامه و روزنامه‌خوانی، آشنایی با کاندیدها و شرایط آن، مهارت سیاسی، توانایی تحلیل مباحث سیاسی، اهمیت به مسائل سیاسی کشور، دنبال کردن اخبار و اطلاعات سیاسی، دانش (تجهیز) سیاسی، آگاهی به ارزش‌های سیاسی، سواد سیاسی تعامل با مسئولان، آموزش و تغییر نگرش زنان به سیاست و قدرت، ارتقای آگاهی زنان نسبت به حقوق مدنی و فرصت‌های سیاسی، کسب مهارت‌های سیاسی زنان	
	۵. احساس اثر بخشی	احساس قدرت سیاسی، احساس اثربخشی سیاسی، توانمندی سیاسی، موفقیت سیاسی در گذشته، اثرگذاری در حل مشکلات اجتماعی، کارآفرینی سیاسی، نگرش زنان نسبت به توانمندی سیاسی خود، تجربیات سیاسی موفق، سوابق اجرایی متعدد، فعال سیاسی، داشتن تجربه سیاسی خوشایند، مؤثر بودن فعالیت سیاسی، قدرت سیاسی شرکت در مباحثه	
سیاسی	۶. انگیزه سیاسی	علاقه به برنامه‌های سیاسی، استقبال مردم از کاندیدای زن، مشوق‌های سیاسی، نگرش و نگاه خانواده، نگرش والدین به سیاست، باور عمومی به مشارکت سیاسی، دیدگاه مثبت به زنان به عرصه سیاست، تلاش برای کسب مناصب سیاسی، تمایلات سیاسی، اقبال عمومی از مشارکت سیاسی زنان، نگرش مثبت نسبت به مشارکت سیاسی، علاقه به فعالیت سیاسی، مشوق‌های سیاسی، انگیزه‌های سیاسی	
	۷. جامعه‌پذیری	تربیت سیاسی، آموزش سیاسی، دوستان سیاسی، جامعه‌پذیری سیاسی، سیاسی بودن والدین، سیاسی بودن خانواده، انتقال مفاهیم سیاسی در دانشگاه، فعالیت سیاسی در مدارس، همکاری در برنامه سیاسی روزنامه‌ها	
سیاسی	۸. توسعه سیاسی	دسترسی به شخصیت‌های سیاسی، برابری سیاسی، عدالت سیاسی، قانون‌گرایی، جمع‌گرایی، احساس، توسعه سیاسی، برابری سیاسی، فقدان قوانین تبعیض آمیز سیاسی، حاکمیت دموکراسی، نهادینه شدن ارزش‌های دموکراسی، گفتگو با نخبگان سیاسی، تعامل نخبگان سیاسی با حاکم، احساس امنیت سیاسی، آزادی سیاسی	

افزایش آگاهی بخشی دولت، سهمیه‌بندی جنسیتی در نهادهای قانون‌گذاری، اصلاحات مربوط به قوانین انتخاباتی، حقوق مالکیت و دسترسی سیاسی مناسب برای زنان، رفع موانع قانونی حضور زنان از طریق اصلاح، بازنگری قوانین کشور، ایجاد چارچوب عادلانه رقابت زنان در سیاست، ترویج شیوه‌های فراگیر و آزادانه، آزادی زنان در بیان و فعالیت، مبارزه با خشونت سیاسی علیه زنان، حذف هنجارهای سیاسی مردانه‌محور، خلق و توسعه نهادهای مرتبط با زنان، تخصیص اعتبارات لازم برای زنان، کمک مالی به زنان، همراهی رسانه برای ارتقای منزلت زنان در مباحث قانونی کشور، ایجاد صدای زنانه و حذف صدای خاموش، استفاده از تجارب کشورهای موفق در زمینه مشارکت و رهبری زنان	۱. نقش‌های سیاسی زنان
--	-----------------------

راهبردهای جمعیتی

مهم‌ترین عوامل زمینه‌ای-جمعیتی مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان در جدول زیر اشاره شده است.

جدول شماره ۶: راهبردهای جمعیتی

منبع	مفهوم خرد	مفهوم کلی	شاخص کلی	
انظوری و شهریار (۱۳۹۳)، مومند و همکاران (۱۳۸۷)، صدیقی‌راد (۱۳۸۵)، اسکندری چرامی (۱۳۹۶) و همکاران (۱۴۰۱)، ربیعی و همکاران (۱۴۰۲)، لسانی زاده و باور (۱۳۸۱)، کتابی و قاسمی (۱۳۸۱)، حسینی پناهی (۱۳۹۰)، باقری و همکاران (۱۳۹۷)، شیخ زکریایی و همکاران (۱۳۹۵)، قاسمی و همکاران (۱۴۰۰)، طبعی و همکاران (۱۴۰۰)، باقری و همکاران (۱۴۰۰)، میامان و همکاران (۱۳۹۹)	میزان تحصیلات خود فرد، میزان تحصیلات پدر، نوع رشته تحصیلی، تحصیلات دوستان، علاقه به مطالعه و پیشرفت تحصیل	۱. سطح تحصیلات	۱. سواد	
	وضعیت اشتغال، محل اشتغال؛ هویت شغلی، وضعیت اشتغال، شغل پدر، شغل همسر، شغل مادر	۲. وضع اشتغال		
	مدت اقامت در شهر، محل تولد، دوری و نزدیکی به شهر، شهرنشینی، روستا، رفت‌وآمد به شهر	۳. محل زندگی		
	وضع اقتصادی خانواده، پایگاه طبقاتی؛ سطح درآمد، مالکیت خانه، سکونت در مکان مرفه و مرکز شهر	۴. پایگاه اقتصادی-اجتماعی		

بحث و نتیجه‌گیری

مشارکت و فعالیت سیاسی زنان به عنوان یک عامل کلیدی در دستیابی به توسعه سیاسی عادلانه و استقرار نظام سیاسی مردم‌سالار و دموکراتیک شناخته می‌شود. جایگاه و موقعیت زنان در جامعه تحت تأثیر سطح توسعه سیاسی قرار دارد. با افزایش این سطح، شکاف جنسیتی در حوزه‌های سیاسی کاهش می‌یابد و زنان با شایستگی، توانمندی و دانش سیاسی بیشتری در فرایندهای مشارکت سیاسی فعالیت می‌کنند. پژوهش حاضر با بررسی مطالعات منتشر شده از سال ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۲، به تحلیل و بررسی راهبردهای مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان پرداخته است.

الف. راهبردهای اجتماعی

سرمایه اجتماعی به‌عنوان یکی از ارکان مهم در تقویت مشارکت سیاسی زنان، با ایجاد حلقه‌های اعتماد و تقویت انسجام اجتماعی، بسترهای لازم برای فعالیت‌های سیاسی را فراهم می‌آورد. زنان با تعاملات مبتنی بر صمیمیت و حمایت اجتماعی می‌توانند به اعتماد به نفس بیشتری دست یابند و این امر آن‌ها را برای ورود به عرصه‌های سیاسی ترغیب می‌کند. علاوه بر این، نهادینه شدن تعهد اجتماعی-مدنی در میان زنان احساس مسئولیت نسبت به مصالح جمعی را تقویت می‌کند و آن‌ها را به‌عنوان جزء مهمی از ساختار سیاسی تلقی می‌نماید.

توسعه اجتماعی و شایسته‌سالاری اجتماعی نیز به ارتقای فرهنگ مردم‌سالاری کمک می‌کند. با توجه به این‌که شایسته‌سالاری به وجود ضابطه و قانون در مسائل سیاسی اشاره دارد، این مسأله می‌تواند زمینه‌های تبعیض اجتماعی را کاهش دهد و به زنان این امکان را بدهد که با استفاده از شایستگی‌ها و توانمندی‌های خود در عرصه‌های سیاسی نقش‌آفرینی کنند.

ب. راهبردهای اقتصادی

تحقیقات نشان می‌دهد که افزایش سرمایه اقتصادی زنان، به‌ویژه از طریق استقلال مالی و دسترسی به منابع مالی، انگیزه و تمایل آن‌ها به مشارکت سیاسی را افزایش می‌دهد. امنیت مالی و شغلی به زنان این امکان را می‌دهد که از وضعیت‌های اقتصادی نامساعد رهایی یابند و به‌طور فعال در عرصه‌های سیاسی حضور یابند. همچنین، منزلت شغلی و تحرک طبقاتی به‌عنوان عوامل مهم در افزایش فعالیت سیاسی زنان شناخته می‌شوند. این تحرکات اقتصادی می‌تواند به زنان کمک کند تا از وابستگی به دیگران خارج شوند و به‌عنوان کنشگران فعال در حوزه‌های سیاسی ظاهر شوند.

ج. راهبردهای فرهنگی

سواد رسانه‌ای و سرمایه زبانی به زنان کمک می‌کند تا در تعاملات سیاسی و مناظرات انتخاباتی نقش مؤثرتری ایفا کنند. با افزایش سواد رسانه‌ای، زنان می‌توانند اطلاعات سیاسی را تحلیل کرده و به‌طور مؤثر در مباحث سیاسی مشارکت کنند. هویت دینی-اسلامی و مصرف رسانه‌ای نیز به‌عنوان عوامل مؤثر در افزایش انگیزه سیاسی زنان شناخته می‌شود. تغییر نگرش‌ها و هنجارهای فرهنگی می‌تواند به تقویت بسترهای مشارکت زنان کمک کند و آن‌ها را به‌عنوان کنشگران سیاسی فعال و مؤثر معرفی نماید.

د. راهبردهای روانی

انگیزه پیشرفت و نگرش مثبت زنان نسبت به مشارکت، از عوامل کلیدی در فعالیت‌های سیاسی آن‌ها محسوب می‌شود. احساس منزلت اجتماعی و استقلال شخصیتی، همچنین وجود تجربه‌های مثبت از مشارکت‌های گذشته، می‌تواند به افزایش تمایل زنان به فعالیت سیاسی منجر شود. این احساسات مثبت به زنان این امکان را می‌دهد که خود را به‌عنوان کنشگران سیاسی مؤثر تلقی کنند و در پیگیری حقوق خود و دیگران تلاش کنند.

ه. راهبردهای سیاسی

تعلق و هویت سیاسی، به‌ویژه از طریق عضویت در احزاب و سازمان‌ها، می‌تواند انگیزه‌های مشارکت سیاسی زنان را تقویت کند. وجود پیوندهای سیاسی و انسجام میان اعضای خانواده و تعامل سیاسی زنان با نهادها و انجمن‌ها به توسعه شبکه‌های سیاسی کمک می‌کند و بسترهای مشارکت سیاسی و نقش‌آفرینی آن‌ها را فراهم می‌سازد. فرهنگ سیاسی و سواد سیاسی نیز به افزایش آگاهی و توانمندی زنان در عرصه‌های سیاسی کمک می‌کند. احساس اثربخشی سیاسی و انگیزه‌های رشد و توسعه، می‌تواند زمینه‌ساز مشارکت فعال‌تر زنان در فرآیندهای سیاسی شود.

و. راهبردهای جمعیتی

تحصیلات و آگاهی علمی از عوامل مؤثر در افزایش مشارکت سیاسی زنان است. با افزایش سطح تحصیلات، زنان به‌طور جدی‌تری به مسائل سیاسی توجه می‌کنند و تمایل بیشتری به مشارکت در این زمینه پیدا می‌کنند. همچنین، اشتغال و شرایط زندگی در محیط‌های شهری نیز می‌تواند انگیزه زنان را برای مشارکت سیاسی بیشتر کند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که زندگی در محیط‌های مدرن و نزدیک به سازمان‌های سیاسی، به‌ویژه در شهرهای بزرگ، می‌تواند بسترهای مشارکت سیاسی زنان را تقویت کند. در نهایت، این یافته‌ها به‌روشنی نشان می‌دهد که مشارکت سیاسی زنان نیازمند توجه به ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، روانی، سیاسی و جمعیتی است. به‌منظور تحقق این اهداف، لازم است سیاست‌گذاران و نهادهای اجتماعی با اتخاذ راهکارهای مؤثر به افزایش توانمندی‌ها و فرصت‌های مشارکت زنان پرداخته و با ایجاد بسترهای مناسب، زمینه را برای حضور مؤثر آن‌ها در عرصه سیاسی فراهم نمایند. این امر نه تنها به نفع خود زنان، بلکه به نفع کل جامعه و توسعه سیاسی پایدار خواهد

بود. در نتیجه، ایجاد سیاست‌های حمایتی و برنامه‌های آموزشی برای توانمندسازی زنان در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی باید در اولویت قرار گیرد. همچنین، تغییر نگرش‌های فرهنگی و اجتماعی نسبت به نقش زنان در جامعه و سیاست، از جمله اقداماتی است که می‌تواند به افزایش مشارکت سیاسی آن‌ها کمک کند. بدین ترتیب، با فراهم کردن زمینه‌های لازم، می‌توان به توسعه سیاسی عادلانه‌تری دست یافت که در آن همه اقشار جامعه، به‌ویژه زنان، به‌عنوان کنشگران اصلی در فرآیندهای سیاسی شناخته شوند.

تعداد منابع مورد استفاده بیش از منابع موجود در مقاله می‌باشد و بر حسب اینکه از آن منابع هم استفاده شده است منابعی که در این پژوهش بهره گرفته شده در فهرست منابع ذکر شده است.

فهرست منابع:

- اسکندری چراتی، آذر (۱۳۹۶). «بررسی عوامل مؤثر برافزایش مشارکت سیاسی زنان شاغل دانشگاه آزاد اسلامی واحد آزدشهر»، فصلنامه مطالعات سیاسی، شماره ۳۷، ۱۲۴-۹۹.
- اسلامی، سعید و صائی، غلامرضا (۱۳۹۴). بررسی رفتار انتخاباتی زنان در ایران (مطالعه موردی: رفتار انتخاباتی زنان شهر رشت)، مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دوره ۴، شماره ۳، ۵۰-۴۴۷.
- اطهری، حسین و شهریاری، ابوالقاسم (۱۳۹۳). «بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان مطالعه موردی زنان شهر بوشهر»، مجله زن در توسعه و سیاست، شماره ۴۵، ۲۸۶-۲۶۵.
- امام‌جمعه‌زاده، سیدجواد و مرندی، زهره (۱۳۹۱). «بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی زنان در بین دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد»، فصلنامه دانش سیاسی و بین‌الملل، شماره ۱، ۱۴-۱.
- موسوی، سیدمحمدرضا و دشتی، فرزانه (۱۴۰۳)، راهکارهای توانمندسازی زنان در عرصه تصمیم‌گیری‌های سیاسی (مطالعه موردی: جمهوری اسلامی ایران)، فصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی انقلاب، دوره ۱۵(۱)، ص ۷-۳۳.
- امیری فر، الهام؛ چیت‌ساز، محمدعلی و محمدی، اصغر (۱۳۹۹). «بررسی ارتباط بین احساس مسئولیت اجتماعی و رفتار انتخاباتی زنان شهر اهواز»، نشریه جامعه‌شناسی سیاسی ایران، سال ۳، شماره ۴، ۳۲۲۳-۳۲۰۳.
- ایمانیان اردبیلی، مسعود و رامشینی، الهه (۱۳۹۹). «بررسی برخی عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان مشارکت

- سیاسی زنان ایرانی - مطالعه موردی شهر سبزوار»، دومین کنفرانس ملی علوم انسانی و توسعه. باقری، معصومه؛ حسین زاده، علی حسین و شجاعی، حسن (۱۳۹۷). «بررسی تاثیر ابعاد سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، احساس بی قدرتی، وفاق اجتماعی، پیوند اجتماعی) بر مشارکت سیاسی زنان استان خوزستان (مطالعه موردی: شهر اهواز)»، فصلنامه توسعه اجتماعی، سال ۱۲، شماره ۳، ۶۲ - ۲۹. ۱۳۶۵۲، ۲۰۱۸، qjdsd.۲۰۱۸، ۲۲۰۵۵/۱۰،۲۲
- بگ رضایی، پرویز (۱۳۸۷). «بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان شهرستان ایلام»، مجله فرهنگ ایلام، شماره ۲۰، ۷۲ - ۵۴.
- پناهی، محمدحسین و بنی فاطمه، سمیه السادات (۱۳۹۴). «فرهنگ سیاسی و مشارکت سیاسی زنان»، مجله علوم اجتماعی، شماره ۶۸، ۷۸ - ۳۵.
- پورحسینی دهمیری، سحر؛ پرزاده، رضا و شیرخانی، علی (۱۳۹۹). «بررسی عوامل سیاسی - اقتصادی تاثیرگذار در مشارکت زنان در جمهوری اسلامی ایران»، نشریه جامعه‌شناسی سیاسی ایران، سال ۳، شماره ۳ (پیاپی ۱۱)، ۱۵۲۷ - ۱۵۱۰. ۳۱۴۴، ۳۰۹۹۹، ۲۰۲۲، psi.۲۰۲۲، ۳۰۵۱۰/۱۰،۳۰
- جعفری نژاد، مسعود؛ کلاتری، صمد و نورمحمدیان، مژگان (۱۳۸۹). «بررسی میزان مشارکت سیاسی زنان شاغل در آموزش و پرورش ناحیه یک شهر شهرکرد»، مجله جامعه‌شناسی کاربردی، شماره ۳۳، ۱۰۴ - ۸۳.
- جهانگیری، جهانگیر و محمدی، فرزانه (۱۳۹۳). «مقایسه میزان مشارکت سیاسی جوانان و میانسالان شهرستان نورآباد ممسنی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن»، نشریه علوم اجتماعی، سال ۱۱، شماره ۱ (پیاپی ۲۳)، ۲۶ - ۱.
- حاجی پور، حسین؛ کردزنگنه، منوچهر و امینی، یوسف (۱۴۰۱). «بررسی مشارکت سیاسی زنان بالای ۱۸ سال شهر اهواز»، مجله زن و جامعه، سال ۱۳، شماره ۳، ۶۴ - ۴۵.
- حسینی پناهی، بهروز (۱۳۹۰). شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی - اجتماعی زنان در استان گلستان با تأکید موردی بر شهر گنبدکاووس، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده علوم اجتماعی.
- حیدری ساریان، وکیل (۱۴۰۰). «تحلیل اثرات توانمندسازی اجتماعی بر بهبود مشارکت سیاسی زنان روستایی مطالعه موردی: شهرستان تبریز»، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۳۶، ۱۷۵ - ۱۴۵.
- خواججه‌نوری، بیژن و مقدس، علی اصغر (۱۳۸۶). «جهانی شدن و مشارکت سیاسی زنان در ایران نمونه مورد مطالعه: تهران، شیراز و استهبان»، نشریه علوم اجتماعی، سال ۴، شماره ۲ (پیاپی ۱۰)، ۴۵.

خویشوند، آمنه و حسینی، محمدرضا (۱۳۹۴). بررسی رابطه موقعیت طبقاتی با میزان مشارکت سیاسی زنان - مطالعه موردی زنان شهرستان نهاوند در سال ۹۴ - ۹۳، اولین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره و آموزش در ایران، تهران.

دارا، جلیل و صادقی، الهه (۱۴۰۱). «عوامل تأثیرگذار بر میزان مشارکت سیاسی زنان؛ با تأکید بر تعداد وزرای زن در دولت‌های مختلف جمهوری اسلامی ایران»، مجله دانش سیاسی، سال ۱۸، شماره ۲ (پیاپی ۳۶)، ۴۰۰-۳۷۷.

دارابی، مسعود (۱۳۹۴). «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان در استان همدان (مطالعه موردی: شهر نهاوند)»، مجله جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، شماره ۱۷، ۸۴-۵۷.

دستوری، اعظم؛ متقی، ابراهیم؛ کلدی، علیرضا (۱۴۰۱). «جنسیت، هویت زنانه و مشارکت سیاسی در ایران»، فصلنامه سیاست متعالیه، پیاپی ۳۷ (تابستان ۱۴۰۱)، ۲۱۸-۲۰۳.

رستمی، فرزاد و صفری، عرفان (۱۳۹۸). «مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان؛ ضرورت‌ها و راهبردها»، مجله پژوهش و مطالعات علوم اسلامی، پیاپی ۳، ۵۴-۴۶.

رضاییان، عباس (۱۳۸۸). بررسی تأثیر عوامل اقتصادی-اجتماعی بر میزان تمایل به مشارکت سیاسی زنان در شهر بوشهر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی

رئیزی، سیما و دیگران (۱۴۰۲). «مطالعه مشارکت سیاسی زنان بلوچ با توجه به قشریندی اجتماعی منطقه بلوچستان»، فصلنامه زن در توسعه و سیاست، سال ۲۱، شماره ۱، ۱۱۲-۸۳.

زارع، مرضیه؛ خادمیان، طلیعه؛ همایون سپهر، محمد (۱۴۰۱). «نقش دیپلماسی شهروندی در مشارکت سیاسی زنان»، نشریه امنیت ملی، پیاپی ۴۴ (تابستان ۱۴۰۱)، ۲۳۶-۲۱۳.

زارعی، غفار (۱۳۹۶). «بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان - مطالعه موردی: معلمان شهرستان پارسیان»، فصلنامه زن و جامعه، سال ۸، شماره ۳ (پیاپی ۳۱)، ۳۲-۱۹.

زنگنه، آریتا؛ هاشمی، عبدالرضا و ارجمندسیاهپوش، اسحاق (۱۳۹۹). «بررسی جامعه‌پذیر جنسیتی و نقش آن در جامعه‌پذیری سیاسی زنان»، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۵۱، ۷۳-۵۳.

سادات شفیعی، سمیه و حسینی فر، سیده زهرا (۱۳۹۹). «مشارکت سیاسی زنان در انقلاب اسلامی؛ تحلیل نشانه‌شناختی پوسته‌های انقلاب»، مجله جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، پیاپی ۱۷، ۱۷۲-۱۴۳.

ستوان، صادق؛ بلوچی، رضا و دهدار، مجتبی (۱۳۹۴). «بررسی جامعه‌شناختی تأثیر اعتماد اجتماعی بر

- مشارکت سیاسی زنان بلوچ مطالعه موردی: زنان بلوچ بالای ۱۸ سال»، همایش ملی روانشناسی و مدیریت آسیب‌های اجتماعی، چابهار.
- سروش، لیلا؛ یزدخواستی، بهجت (۱۳۹۳). تحلیلی توصیفی اجتماعی نسبت به مشارکت سیاسی زنان در سطح توده و نخبه با بررسی نظرات دانشجویان دانشکده ادبیات دانشگاه اصفهان، اولین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی و علوم رفتاری، تهران.
- سیدخوندی، میرعلی و دیگران (۱۴۰۱). ظرفیت سیاست و نقش آن در مشارکت سیاسی زنان، نشریه جامعه‌شناسی سیاسی ایران، سال ۵، شماره ۳ (پیاپی ۱۹)، ۲۳۷ - ۲۰۹.
- شجاعی، حسن؛ شاپوری، انوش؛ زکوی، اسماعیل (۱۳۹۹). بررسی رابطه دین‌داری با مشارکت سیاسی زنان شهر اهواز، ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و مطالعات مدیریت.
- شعبانی، زینب؛ یزدخواستی، بهجت (۱۳۹۳). پایین بودن آگاهی و مشارکت سیاسی زنان، مجله پژوهش‌های سیاسی، شماره ۱۵۹، ص ۶۵ - ۵۱.
- شکوهی کوچی، زهرا (۱۳۹۴). بررسی عوامل اجتماعی - فرهنگی مرتبط با مشارکت سیاسی زنان یزد، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه یزد.
- شیخ‌زاده، حسین و صفری، محمدحسن (۱۳۹۹). ارزیابی مشارکت سیاسی زنان بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و عوامل مؤثر بر آن، مجله پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده، شماره ۳۳، ص ۳۱ - ۹.
- صفایی، رضا و دیگران (۱۴۰۱). بررسی جامعه‌شناختی مشارکت سیاسی زنان - مطالعه موردی ایران پس از انقلاب و افغانستان و عربستان، نشریه جامعه‌شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، سال ۳، شماره ۳ (پیاپی ۱۲)، ص ۲۳۱ - ۲۰۹.
- صیامیان گرجی، زهرا و دیگران (۱۳۹۹). تحلیل کیفی تاثیر عوامل فرهنگی اجتماعی و انگیزشی بر مشارکت سیاسی زنان شهر تهران، فصلنامه پژوهش اجتماعی، پیاپی ۴۸، ص ۳۹ - ۱۹.
- طبیعی، منصور؛ سلامتیان، درنا؛ اوخیری، زینب (۱۴۰۰). تبیین مشارکت سیاسی زنان شهرستان چابهار براساس عضویت در گروه‌ها و سازمان‌های اجتماعی و سایر عوامل زمینه‌ای و جمعیتی، پنجمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات اجتماعی، حقوق و فرهنگ‌عامه.
- عباس نیا، اکرم؛ پاک نیا، محبوبه؛ مرتضویان، سیدعلی (۱۴۰۱). بررسی نگرش کاربران زن تهرانی در خصوص تاثیر

تلگرام بر مشارکت سیاسی در سطح میانه، فصلنامه مطالعات سیاسی، پیاپی ۵۶ (تابستان ۱۴۰۱)، ص ۴۵-۶۸. عزیزی، یاسمن (۱۳۹۶). نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در میزان مشارکت سیاسی زنان مطالعه موردی: زنان ۱۸ تا ۴۵ ساله ساکن شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده علوم ارتباطات.

عظیمی هاشمی، مژگان؛ قاضی طباطبائی، محمود؛ هدایتی، علی اصغر (۱۳۹۴). مشارکت سیاسی زنان در ایران و عوامل موثر بر آن، فصلنامه زن و جامعه، سال ۶، شماره ۴ (پیاپی ۲۴)، ص ۱۲۴-۱۰۵. فاضل، رضا؛ ابراهیمی، سارا و انصاری، حمید (۱۴۰۱). «فرا تحلیل مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان در ۴ دهه اخیر»، فصلنامه تاریخ، پیاپی ۶۷، ۱۴.

فرخی، علیرضا و فرهادی، الهام (۱۳۹۲). «بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان در استان کهگیلویه و بویراحمد»، اولین کنفرانس بین‌المللی حماسه سیاسی با رویکردی بر تحولات خاورمیانه و حماسه اقتصادی (با رویکردی بر مدیریت و حسابداری)، رودهن.

قاسمی، یارمحمد؛ خجسته، مریم و شجاعی، حسن (۱۴۰۰). «بررسی تأثیر دین‌داری بر مشارکت سیاسی زنان شهر اهواز با استفاده از رویکرد الگوسازی معادلات ساختاری»، هفتمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ایران، تهران.

کتابی، محمود و قاسمی، وحید (۱۳۸۱). «نظریه مبادله و مشارکت سیاسی زنان در مراکز شهری استان اصفهان»، فصلنامه علوم اجتماعی، سال ۳، شماره ۳ (پیاپی ۱۹)، ۳۵.

کردی، حسین (۱۳۸۵). «عوامل موثر در نگرش زنان به مشارکت سیاسی در استان گلستان (مطالعه موردی: شهرستان گنبد کاووس)»، مجله مطالعات اجتماعی ایران، پیاپی ۲ (تابستان ۱۳۸۵، ۱۲۳-۱۱۱).

کریم نژاد، رؤیا (۱۳۸۹). شبکه‌های اجتماعی و رفتار سیاسی زنان در شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی-اقتصادی، دانشگاه الزهرا (۳)

کریمی، مجیدرضا؛ فطرت، فهیمه (۱۳۹۴). «بررسی تأثیر ساختار خانواده بر میزان مشارکت سیاسی زنان مطالعه موردی زنان شهر جهرم سال ۱۳۹۳»، دومین کنفرانس ملی و اولین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در علوم انسانی، تهران

کولایی، الهه و عبادی، عقیقه (۱۳۹۸). «نگاهی بر مشارکت سیاسی زنان ایران در بین سال‌های ۲۰۱۱-

- ۲۰۰۱»، فصلنامه مطالعات بین المللی، سال ۱۳، شماره ۲ (پیاپی ۵۰)، ۲۹.
- گلایی، فاطمه و حاجیلو، فتانه (۱۳۹۱). «بررسی جامعه شناختی برخی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت سیاسی زنان»، مجله مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره ۱، شماره ۲۸۱، ۲۰۰-۱۷۳.
- گلستانی، الهه (۱۳۹۲). «بررسی تأثیر ساختار قدرت در خانواده بر مشارکت سیاسی زنان در جامعه»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی
- لهسایی زاده، عبدالعلی و باور، یوسف (۱۳۸۱). «نگرش دانشجویان نسبت به مشارکت سیاسی زنان»، فصلنامه علوم اجتماعی، سال ۹، شماره ۳ (پیاپی ۱۹)، ۱۳۷.
- ملکی، امیر (۱۳۸۴). «نگرش جوانان نسبت به مشارکت زنان در سطح برگزیدگان سیاسی»، نشریه مطالعات جامعه شناختی، پیاپی ۲۵، ص ۲۵۷-۲۲۵.
- منتظری، مریم؛ توسلی، افسانه و میرحسینی، زهرا (۱۴۰۰). «تحلیل جنسیتی نگرش دانشجویان نسبت به مشارکت سیاسی فعال زنان»، فصلنامه مطالعات اجتماعی - روان شناختی زنان، سال ۱۹، شماره ۴ (پیاپی ۶۹)، ۲۰۴-۱۷۰. www.sps.ac.ir/jwsps.2022,38434,2543.170
- موحد، مجید (۱۳۸۲). «مشارکت سیاسی زنان و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مطالعه موردی شهرستان بندرعباس)»، فصلنامه مطالعات اجتماعی - روان شناختی زنان، پیاپی ۳، ص ۳.
- میرشکاران، یحیی؛ وحیدی، الهام، پیشگاهی فرد، الهام و سالار، روح الله (۱۴۰۰). «ارائه الگوی داده‌بنیاد مشارکت سیاسی زنان در ایران»، دو فصلنامه علمی پژوهش‌های انتظامی-اجتماعی زنان و خانواده، دوره ۹، شماره ۱، ۳۳۹-۳۶۹.
- میرلوحی، سید علی؛ عشایری، طاها؛ جهان پرور، طاهره و حسن‌زاده، زهرا (۱۴۰۱). «فهم جامعه شناختی مشارکت سیاسی زنان در ایران: ۱۴۰۰- فراتحلیل بازه زمانی ۱۳۸۷»، نشریه جستارهای سیاسی معاصر، سال ۱۳، شماره ۲ (پیاپی ۴۴)، ۲۰۶-۱۸۱.
- نوابخش، فرزاد و محمدنژاد، هنگامه (۱۳۸۶). «مقایسه میزان مشارکت سیاسی زنان شهرستان قائم شهر در سال ۸۵ با تاکید بر نوع شغل»، فصلنامه سیاست داخلی، پیاپی ۳، ۱۶۳.
- نیک پور قنواتی، لیلا؛ معینی، مهدی و احمدی، حبیبی (۱۳۹۱). «بررسی عوامل اجتماعی - اقتصادی مرتبط با مشارکت سیاسی»، فصلنامه زن و جامعه، سال ۳، شماره ۱ (پیاپی ۹)، ۳۹.

هاشمی، سید احمد (۱۳۹۴). «بررسی عوامل اجتماعی موثر بر مشارکت سیاسی زنان (مطالعه موردی: زنان ۱۸ تا ۳۹ سال شهرستان لامرد)». فصلنامه زن و جامعه، سال ۶، شماره ۱ (پیاپی ۲۱)، ۸۷-۱۰۲.

یزدان پناه درو، کیومرث و عسگری، ندا (۱۳۹۸). «بررسی روند مشارکت زنان در انتخابات مجلس شورای اسلامی (دوره‌های ۸، ۹ و ۱۰) (مطالعه موردی: شهر تهران)»، فصلنامه زن در فرهنگ و هنر (پژوهش زنان)، سال ۱۱، شماره ۲، ۳۰۷-۲۸۷.

- AWA. (۲۰۲۱). Women's political participation.
- Campbell, D. E. (۲۰۰۲). The role of political knowledge in political participation. *Journal of Politics*, ۶۴(۳), ۷۲۴-۷۴۶.
- Dolan, K. (۲۰۱۱). Do women and men know different things? Measuring gender differences in political knowledge. *Journal of Politics*, ۷۳(۱), ۹۷-۱۰۷.
- Duflo, E. (۲۰۱۲). Women empowerment and economic development. *Journal of Economic Literature*, ۵۰(۴), ۱۰۵۱-۱۰۷۹.
- Ferguson, L. (۲۰۱۳). Gender, work, and the sexual division of labor. In G. Waylen, K. Celis, J. Kantola, & S. L. Weldon (Eds.), *The Oxford handbook of gender and politics* (pp. ۳۳۷-۳۶۲). Oxford University Press.
- Ferrell, T. A. (۲۰۲۳). Statistics on women in national governments around the globe. Congressional Research Service.
- Fraile, M., & Gomez, R. (۲۰۱۷). Why does Alejandro know more about politics than Catalina? Explaining the Latin American gender gap in political knowledge. *British Journal of Political Science*, ۴۷(۱), ۹۱-۱۱۲.
- Hessami, Z., & Fonseca, M. L. da. (۲۰۲۰). Female political representation and substantive effects on policies: A literature review. *European Journal of Political Economy*, ۶۳, ۱۰۱۸۹۶.
- Hyun, K. J. (۲۰۱۹). Direct democracy and women's political engagement. *American Journal of Political Science*, ۰۰(۰۰), ۱-۱۷.
- Inglehart, R., & Norris, P. (۲۰۰۳). *Rising tide: Gender equality and cultural change around the world*. Cambridge University Press.
- Matsusaka, J. G. (۲۰۰۵). Direct democracy works. *Journal of Economic Perspectives*, ۱۹(۲), ۱۸۵-۲۰۶.
- Muskaj, B. (۲۰۱۹). The "fusion" between direct democracy and representative democracy towards a concept of participatory democracy. *European Journal of Interdisciplinary Studies*, ۰(۲).
- OECD. (۲۰۱۸). *Women's political participation in Egypt: Barriers*.

- opportunities and gender sensitivity of select political institutions.
- Parker, C. S. (۲۰۰۹). When politics becomes protest: Black veterans and political activism in the postwar South. *Journal of Politics*, ۷۱(۱), ۱۱۳–۱۲۳.
- Rumbidzai, K. N. (۲۰۲۱). Democracy and inclusion. International IDEA, for the UN Women Expert Group Meeting ۸–۱۰ October ۲۰۲۰ in preparation for the ۶۰th Session of the ۲۰۲۱ Commission on the Status of Women (CSW).
- Schwindt-Bayer, L. A., & Squire, P. (۲۰۱۴). Legislative power and women's representation. *Politics & Gender*, ۱۰(۴), ۶۲۲–۶۵۸.
- Smith, D. A., & Colbert, C. (۲۰۰۴). *Educated initiative: The effects of direct democracy on citizens and political organizations in the American states*. University of Michigan Press.
- Soss, J. (۱۹۹۹). Lessons from welfare: Policy design, political learning and political action. *American Political Science Review*, ۹۳(۲), ۳۶۳–۳۸۰.
- UN Women. (۲۰۲۰). Twenty-five years after Beijing Declaration, the world “cannot afford” so few women in power.
- World Economic Forum (WEF). (۲۰۱۷). *Global gender gap report*.
- World Values Survey (WVS). (۲۰۱۴). *World values survey online analysis tool*. Wave ۶: ۲۰۱۰–۲۰۱۴.